FM Heidi Rytkönen

Lausunto Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle 17.3.2017

Asia: O 20/2015 vp Tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeet 2015 – 2019

Lausunto: Työn tulevaisuus ja byrokratialoukut- pilottiin

TUNTIOPETTAJAN PÄTKÄTYÖT – HEIDI RYTKÖNEN, FM

Olen toiminut määräaikaisena tuntiopettajana lähes kaikilla opetusasteilla n.12 vuoden ajan. Pisimmän ja laajimman uran olen tehnyt vapaassa sivistystyössä. Tällä hetkellä minulla on kuusi työnantajaa, koska haluan pitää verkkokursseja eri opistoissa ja viettää aikaa pienen lapseni kanssa iltaisin. Opetan myös perusopetuksessa ja toisella asteella.

Me tuntiopettajat koemme jäävämme useasti hyvin turvattomaan asemaan. Työpaikoilta toisille siirtymät vievät paljon aikaa. Työyhteisön tuki rajoittuu muutamaan opettajakokoukseen per vuosi. Saamme palkan vain pidetyistä tunneista vaikka muuta työtä kertyy usein hyvin paljon. Korkeasti koulutettuja naisia, ja pienemmässä määrässä myös miehiä, palkataan vuosi toisensa jälkeen tunti-tunnista-sopimuksilla, joissa työ voi loppua koska tahansa jos esimerkiksi ryhmäkoko pienenee liaan pieneksi. Äitiysloma tarkoittaa töiden menettämistä muille opettajille ja niiden haalimista takaisin vuosien ajan äitiysloman jälkeen. Palkasta otetaan kaikki kulut, mutta oikeus esimerkiksi palkalliseen sairauslomaan kertyy vasta kuukausia työn alkamisesta.

Työterveyden huoltoa ei ole. Vapaassa sivistystyössä puolet vuodesta olemme työttöminä. Eläke-edut menevät ties miten kun työttömyysjaksot ovat pitkiä ja palkkaa kertyy vuodessa hyvin epätasaisesti. Aikuisopistoilla (eli kansalaisopistot ja työväen opistot ynnä muut vapaan sivistystyön laitokset) on oikeus tehdä hyvin lyhyitä määräaikaisia työsopimuksia, vältellen kalliiksi tulevia päätoimisuuksia, vaikka työn voisi järjestellä myös niin, että opettajille syntyisi päätoimisuus. Tätä kutsutaan “epätyypilliseksi työksi” vaikka sen tekijöitä on satoja per opisto. Varsinaista työtä vapaan sivistystyön tuntiopettajilla on syyskuun alusta marraskuun puoliväliin ja tammikuun puolivälistä huhtikuun alkuun tai puoliväliin. Muu aika on työtöntä. Myös syys-ja talvilomat ovat palkatonta aikaa.

Epätyypillisestä silpputyöstä on tulossa koko ajan yleisempää eri aloilla kun työntekijöihin ei haluta tai pystytä sitoutumaan. Koulutusleikkaukset vievät vielä enemmän opettajia tähän turvattomaan asemaan. Erityisesti tyypilliset naisten työt ovat pätkä- ja silpputyötä. Työntekijälle se on tasapainoilua loputtoman epävarmuuden ja toisaalta lyhyempien työpätkien mahdollisen joustavuuden kanssa. Työntekijältä tunnutaan vaativan kaikenlaista raportointia joka suuntaan. Esimerkiksi itselläni kuukausittain työttömyyskassaan täytyy tehdä tarkka raportti, jotta saisin työttömiltä tai vähätöisemmiltä kuilta ansiosidonnaista työttömyyskorvausta tai soviteltua päivärahaa. Joudun myös tilaamaan palkkani monesta työpaikasta eli täytyy tehdä vielä palkkasihteerinkin työt itse.

Uusin laki tuntuu vaikeuttavan itsensätyöllistäjien elämää ja erityisesti projektityön tai lyhyiden esimerkiksi käännösten vastaanottamista. Se, että pakotetaan yrittäjäksi tai viedään pois tukia jos teet vähän työtä ei kannusta työn tekoon. Raportoinnin määrä pienestä työnteosta on liian suuri. Itsensätyöllistävien moninaiset asemat monille päättäjille aivan tuntemattomia.

Ohjeistus te-palveluille lainsoveltamisesta erilaisiin itsensätyöllistäjiin on ollut hyvin sekava. Monet silpputyöntekijäystäväni ovat kieltäytyneet töistä koska pelkäävät saavansa itsensä tiettyyn asemaan (esim. yrittäjään verrattavissa olevaan) sitovan lausunnon, jota ei voi enää muuttaa. Myös elämiseen tarvittavat tuet voi menettää jos tekee väärän valinnan ja ottaa vastaan työkeikan. Lainsäädännössä pitäisi mennä kohti joustavuutta niin, että ei tarvitse sitoa itseään yhteen asemaan ja jäädä siihen loukkuun. Haluaisin pystyä tekemään osa-aikatöitä, opiskelemaan, ja kun työttömiä kausia tulee, olemaan työtön ja saamaan minulle kuuluvat etuudet. Vapaassa sivistystyössä työttömiä kausia tulee väkisinkin ja suurin osa muualla töissäolevista tuntiopettajista on työttöminä ainakin koko kesän.

Tuntiopettajien pätkätyösopimukset ja niiden loputon ketjuttaminen on epäreilua ja stressaavaa. Se, että pätkätyöläiseltä vaaditaan vielä kikytunteja on posketonta jos ei edes ole pysyvää työtä antaa. Negatiiviset tekijät, stressi alituisesta työn epävarmuudesta, työnhausta ja pärjäämisestä sekä itsensä ”myymisestä” työnantajille ja opiskelijoille jatkuvasti hyvänä opettajana lyhyissä työsuhteissa on kuluttavaa.

Itse en uskalla lähteä yrittäjäksi koska pelkään, etten jaksaisi vielä siitäkin koituvia loputtomia paperitöitä. Kun minulla on 5-8 työnantajaa vuodessa aikaa ylimääräiseen työhön menee jo liikaa. En koe, että kukaan puolustaisi kombityöntekijän oikeuksia ja elämä menisi vielä hankalammaksi.Tarvitsisin myös verkostoja ja kuulumista työyhteisöön. Monet kokevat työelämän ehdot liian raskaina ja jättäytyvät mieluummin pois töistä.

Jos työntekijöiltä vaaditaan joustavuutta sitä samaa pitäisi (myös valtion) työnantajana pystyä tarjoamaan. Mikäli joustavuutta vaaditaan vasteettomasti kulumme loppuun. Itse toivoisin, että olisi jokin verkossa oleva palvelu johon tieto tekemistäni töistä ja sopimuksista menisi niin, että sen voisi tarkastaa esimerkiksi työttömyyskassasta. Jos raportoinnin määrä vähenisi jaksaisin paremmin ja voisin etsiä pysyvämpiä töitä. Haluaisin pidempiä sopimuksia ja varmuutta edes yhden vuoden verran siitä mitä töitä on. Aikuisopistojen palkkausta ja työehtosopimuksia pitäisi uudistaa radikaalisti. Ehdottomasti myös aikuiskoulutuksen tukeminen ja täydennusopintojen tekeminen pitäisi tehdä helpommaksi. Omassa tapauksessani olen hakenut opo-koulutukseen

viitenä vuonna ja haluaisin suorittaa toisen opetettavan aineen, mutta paikkoja ei ole tai niitä on liian vähän ja tarjolla liian harvoin.

Onko tuntiopettajien työtä mahdollista kokonaisuudessaan kehittää siihen suuntaan, että opistot ja oppilaitokset keskenään voisivat palkata opettajan päätoimiseksi ja myös niin, että päätoimisuutta voisi luoda myös eri kouluasteilta yhdistäen? Nyt kun kuntaliitoksia on tehty ja koulutoimessa laitokset yhdistyvät, voisiko tuntiopettajien asemaa parantaa ja vähentää sivutoimisten määrää luomalla pysyviä työpaikkoja päteville korkeakoulutetuille opettajille?

Opistoilla pitäisi olla mahdollisuus suunnitella kurssit niin että päätoimisuus voitaisiin luoda opettajan niin halutessa. Ainakin niille, jotka ovat jo vuosia opettaneet ja kehittyneet erityisen hyviksi aikuisopettajiksi pitäisi saada mahdollisuus panostaa uraansa luottaen tulevaisuuteen ja sitoutumiseen työhönsä. Aikuisopistoille päätoimiset opettajat toisivat uskottavuutta ja voisivat kehittää opetustaan vielä enemmän. Mikäli yhteiskunta haluaa, että kansalaisopistot ja vapaa sivistystyö pysyvät laaja-alaisina kansalaisia sivistävänä ja virkistävänä laitoksena pitää tuntiopettajien asemaa kehittää.

Kansalaisopistojen opettajien naisvaltaisen opettajakunnan uhrautumisen määrä on
suuri ja opettajat ovat vuosikausia pyyteettömästi tehneet töitä epätyypillisissä suhteissa kulkien omin ja julkisin kulkuneuvoin kaikkialle sinne missä opetusta vain tarjota voi. Elinikäisen oppimisen edistämisessä ja syrjäytymisen estämisessä meillä kansalaisopisto-opettajilla on suuri rooli. Teemme monen elämän mielekkääksi tarjoten kursseja, joilla oppia ja tavata muita ihmisiä. Käymme töissä iltaisin ja viikonloppuisin kun monet muut ovat vapaalla ja harrastavat. Emme saa ilta- tai viikonloppulisää ja luovumme usein vapaa-ajastamme koska monet opettavat myös muilla kouluasteilla. Asemamme on surkea.